

SVENLJUNGA
KOMMUN

Om naturen i Svenljunga kommun

Naturhistoria

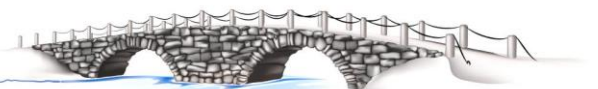
Naturtyper

Naturvärden

Skyddad natur

Natur för friluftsliv och folkhälsa

.....
2020-05-19

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Naturhistoria.....	4
Natur i förändring	4
Från istiden och framåt	4
Människorna blir bofasta	4
Kallare tider.....	5
Skogsbrist men stor artrikedom råder i södra Sverige (medeltid till ca 1850)	5
Granskogar, vallåkrar och vattenkraft (1850-nutid)	6
Naturtyper.....	6
Skogen	7
Våtmarkerna	9
Sjöarna och vattendragen	10
Odlingslandskapet	12
Den bebyggda miljön	13
Naturvärden	14
Naturvärdesinventering	14
Grön infrastruktur och landskapsanalys	14
Hotade arter.....	15
Skyddad natur	22
Natur för friluftsliv och folkhälsa	26
Litteraturförteckning	27

Inledning

Den här kunskapssammanställningen om naturen i Svenljunga kommun har tagits fram som en del i arbetet med Svenljunga kommuns naturvårdsplan.

Informationen är översiktlig och för den som vill fördjupa sig finns hänvisningar till underlagsmaterial.

I Svenljunga kommuns översiktsplan finns kartor som presenterar kommunens naturvärden och skyddade natur. Översiktsplanen innehåller också kommunens politiska ställningstaganden rörande dessa områden. Översiktsplanen finns i digital form på svenljunga.se.

Statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt.

Naturhistoria

Natur i förändring

Naturen på jorden har alltid förändrats. Ekosystemen har förändrats i takt med jordplattornas rörelser över planeten och det klimat som råder. Naturen vi har i Sverige har utvecklats efter den senaste istiden som drog sig tillbaka i södra Sverige för ungefär 10 000 år sedan. Landskapets förutsättningar för odling och byggande formades genom fördelningen av jordarter under och efter istiden. Våra svenska ekosystem har påverkats och förändrats historiskt i liten skala av bland annat stormar, skogsbränder, erosion, vegetationsuccession, konkurrens och inte minst landhöjningen.

Från istiden och framåt

På äldre stenåldern ca 8 000-9 000 år före Kristus hade isen helt försvunnit från södra Sverige och vegetation hade etablerat sig. Skogarna bestod av hassel, al och ek. Klimatet var då mycket varmare än idag och liknade mer medelhavsklimatet. I Sverige och övriga Europa levde stora gräsätande djur som uroxer, visent och vildhästar tillsammans med de klövdjur och rovdjur som lever här idag. Skogarna bestod av lövträd och tall. De stora gräsätarna kunde upprätthålla glesa skogar och till och med hedartade öppna marker, liknande våra betesmarker och ekhagar. På den här tiden förekom stora skogs- och gräsbränder som gav en naturlig störning i naturen och skapade en öppenhet i landskapet. Det finns flera arter som är beroende av brand för att kunna leva, till exempelvis brandnäva vars frön inte grov förrän de hettats upp.

Stenålderns milda klimat var naturligtvis gynnsamt för många arter som tycker om värme. Till exempel hasselmus och många insekter. Idag kallas dessa ibland för värmetidsrelikter och finns kvar i öppna solbelysta miljöer, även om det är kallare i Sverige idag.

Människorna blir bofasta

Under den yngre stenåldern ca 3 500-1 800 år före Kristus så började människorna odla marken och hålla boskap. På grund av detta så stannade de längre perioder på samma ställe. De stora gräsätande betesdjuren var nu borta från Sveriges natur men människorna hade börjat hålla landskapet öppet genom att röja i skogen för att skapa betesmarker åt tamboskap och skapa nya bosättningar. Under bronsåldern ca 1 800-500 före Kristus ökade antalet människor i södra Sverige. Mer och mer mark röjdes eller hölls öppen för odling och boskapsskötsel, skogen glesades ut ännu mer. Det var också för ca 2 000 år sedan som granen började komma in i Sverige från norr.

I Laggared söder om Hillared finns 3000 år gamla lämningar som vittnar om odling i området.

Kallare tider

För ca 1 000 år sedan möttes granen från norr och boken från söder i våra trakter, men granen tog över. Det började samtidigt bli ett kallare klimat och djuren började stallas in vintertid. Djuren behövde foder under vintern och det var nu man började ta in vinterfoder i form av hö och löv från träd. Gödseln kunde sedan användas på åkrarna. Befolkningen i Sverige ökade nu stadigt och mer och mer skog försvann på grund av de stora arealer som behövdes för vinterfoder och bete till djuren. Granens framfart hölls tillbaka och lövträd så som lind, ask, sälg och alm gynnades för lövtäktens skull. Även björken gynnades och fick en stor utbredning. På grund av människornas sätt att bruka marken gynnades många av de arter som annars skulle fått en sydligare utbredning i det nu kallare Sverige.

Landskapet ser nu ut som en ekhage i sitt första igenväxningsstadium. Man kan kalla det ett kulturskogslandskap med en mosaik av ringbarkad, nedbränd, utglesad och betad skog.

Skogsbrist men stor artrikedom råder i södra Sverige (medeltid till ca 1850)

Under medeltiden och framåt ökar befolkningen i södra Sverige ytterligare och mer och mer av skogen tas i anspråk. Det råder tills slut skogsbrist i södra Sverige.

Människornas påverkan fram till mitten av 1800-talet skapade ett artrikt landskap. Det småbrutna landskapet med gamla ekar, hamlade träd, örtrika ängsmarker och korna som betade på strandängar och översilningsmarker skapade en mosaik och variation som gynnade både nyare arter som trivdes i det kallare klimatet och arter från varmetiden som trivdes i de många solbelysta öppna miljöerna. Alla ekar ägdes på den här tiden av staten för att kunna användas till bygge av stora fartyg. Det var hårda straff för att ta ner en ek.

Granskogar, vallåkrar och vattenkraft (1850-nutid)

När industrialismen tog fart och vi kunde använda oss av maskiner började stora förändringar i vår närmiljö. Odlingseenheterna blev större, småvatten och bäckar dikades ut för att skapa mer och mer åkerytor. Uppemot 50-75 % av de våtmarker som fanns i Västra Götaland tidigare är nu utdikade (Länsstyrelsen). Även de artrika ängsmarkerna började odlas upp. Boskapen flyttades från att ha betat på de magrare skogsbetena, steniga ängsmarkerna och maderna till att beta på åkermarken. Stora arealer tidigare artrika skogsbeten planterades med gran. Skog och virke blir en viktig exportvara.

Vattendragen utnyttjades för flottleder och behövde då rensas och rätas, vilket skadade ekosystemet i vattnet. Vattenkraften blev ännu mer nyttjad och de tidigare små kvarnarna och sågarna byggdes om och dämde nu upp eller avsnörpte åar och bäckar helt för vandrande fisk. Den biologiska mångfalden i landskapet har minskat drastiskt de senaste 200 åren. Det är idag mer mark som är trädbevuxen än det någonsin tidigare varit, men det är mestadels träd mellan 0-80 år. Bristen på gamla träd och död ved är stor i det nutida landskapet.

Naturtyper

Svenljunga kommun ligger på det sydsvenska höglandets väst del. Kommunen har en rik och varierande natur med ett stort antal sjöar, vattendrag och stora våtmarker. Den vida och dominerande barrskogen av främst gran, bryts fläckvis av ett småskaligt jordbrukslandskap som främst breder ut sig i de större vattendragens dalgångar. I anknytning till jordbruk och vatten förekommer även fina lövskogsbestånd, där eken är vanlig. Dominerande lövträd är annars björk och asp. I dalgångarna meandrar vattendragen och har på flera ställen avsnört korvsjöar när vattnet brutit igenom. Kombinationen av ett småskaligt naturbruk med olika skogstyper, sjöar, vattendrag och våtmarker ger förutsättningar för en artrik flora och fauna.

Kommunen består till ca 70 % av skogsmark, främst granskog. Den improduktiva skogsmarken är främst mossar och myrar. Men dessa blir mer och mer beskogade på grund av det kväverika nedfallet. En annan trend i landskapet är att jordbruksmarken minskar på grund av igenväxning av betesmarker och igenplantering av åkrar.

Naturtyp	Andel av kommunens yta
Åkermark	Ca 5 %
Betesmark	Ca 2 %
Skogsmark, produktiv	Ca 70 %
Skogsmark, improduktiv (främst myrmark)	Ca 14 %
Bebyggd mark och tillhörande mark	Ca 4 %
Sjöar och vattendrag	Ca 5 %

Berggrunden i kommunen består till största delen av gnejs och granit. Dessa bergarter är ofta svårvittrade och ger en mager jordmån med naturligt sura sjöar och försurningskänsliga marker. Den magra marken ger goda förutsättningar för artrik flora i ängs- och betesmarker samt sjöar, åar och bäckar med sand eller grusbotten där örtingar och stormusslor så som flodpärlmussla kan trivas.

Vid Fegen och Kalv finns stråk med grönsten av olika slag. Områden med grönsten beskogas ofta av frodiga lövskogar med lummiga lundmiljöer. Dessa är mycket viktiga för både den biologiska mångfalden och för besökare.

Kummeludden vid Fegen

Skogen

Svenljunga kommun består till största delen av skog. Skogens utseende och vilka träd som dominerar påverkas av markförhållanden, jordmån och fuktighet. Men också av vårt klimat och vår historia. Skogen erbjuder unika livsmiljöer för olika djur- och växtarter. Den är också en viktig källa till förnybara råvaror och är värdefull för friluftsliv och rekreation.

Miljötilståndet i skogen påverkas dels av skogsbrukets intensitet och metoder, dels av att olika former av hävd som exempelvis skogsbete samt skogsbränder och andra naturliga störningar har upphört eller minskat. Utvecklingen har gjort att vissa skogstyper med unika livsmiljöer minskar. Det finns dessutom negativa effekter av den pågående klimatförändringen och nedfall från luftföroreningar. (Skogsstyrelsen, 2016)

Barrskogar

Barrskog är kommunens vanligaste naturtyp. Gran är vanligast men skogen kring de stora myr- och mossmarkerna består till stor del av tall. De högsta naturvärdena i kommunen kan knytas till de barrskogsområden som finns kring de stora myr- och mossmarkerna. Där finns ofta gamla träd och relativt gott om död ved.

Barrskogen i kommunen är i huvudsak intensivt brukad. Endast mindre ytor i kommunen består av riktigt gammal skog på produktiv mark, med en variation av trädslag i spridda åldrar och med större mängd död ved.

Lövskogar

Lövskogarna i kommunen finns i odlingslandskapet, längs åarna och i södra delen av kommunen. Tillsammans med ängs- och hagmarker samt rikedom av gamla vårdträd med lavar och mossor vittnar de om äldre kulturlandskap. Dessa "öar" är förutom av

ekologiskt och kulturhistoriskt värde, av stor betydelse för landskapsbilden. Större sammanhängande lövskogsbestånd är sällsynta i kommunen.

Blandlövskogar med ädellövsinslag är relativt vanliga, medan rena ädellövskogsbestånd endast finns sparsamt i kommunens södra del. Dessa består ofta av bokskogar.

Gamla lövträd och lövskogar med inslag av lågor, torrakor och hålträd med mulm är mycket viktiga för hotade arter. I dessa gamla lövträdsmiljöer återfinns svampar, mossor, lavar, insekter, smågnagare, fladdermöss och fåglar. Många av dessa arter är hotade och helt beroende av att träden är just gamla, grova eller med håligheter. Både sammanhängande lövskogar och solbelysta träd är viktiga var för sig. Igenväxning av lövträdsmiljöer med stora solbelysta träd hotar idag många arter som kräver solbelyst ved, både död och levande.

Trädridåer och lövskogsmiljöer utmed vattendrag är viktiga förflytningskorridorer för annars isolerade arter. Dessa kantzoner är också avgörande för vattenecosystemets kvalitet och är en av de artrikaste biotoperna i landskapet.

Gamla träd och död ved

Många arter är beroende av död ved. Hela ekosystemet i en naturlig skog är uppbyggd kring trädens hela livscykel från frö till nedmultnad ved som ger ny näring till nya träd. I den döda veden som finns inuti gamla träd lever skalbaggar, larver och svampar. Insekter som behöver död ved blir till föda för skogens fåglar. Hackspettar hackar fram insekter och skapar bohål som sedan kan bebos av flera olika arter. Grova träd som är riktigt gamla kan få ihålig stam, vilket är en naturlig och värdefull process i skogsekosystemet. I dessa hål kan, förutom insekter, larver och svampar, även ugglor och fladdermöss bo.

Exempel på skogens ekosystemtjänster:

Biologisk mångfald, rekreation, biomassa, renar luften, bär och svamp, pollinering, fotosyntes, förebygga erosion.

Våtmarkerna

Våtmarker är mark där vatten till stor del av året finns nära under, i eller strax över markytan samt vattenområden som täcks av vegetation. Våtmarker delas upp i olika typer beroende på vattnets ursprung och om marken är torvbildande eller inte. De främsta våtmarkstyperna som finns i Svenljunga kommun är mossar, kärr, å-mader och sumpskogar. I Svenljunga kommun är det framförallt inom myrmarkerna och myrmosaiklandskapen som kommunens högsta naturvärden finns.

Ett stort antal växter och djur är beroende av olika våtmarker. Många hotade eller missgynnade arter är kopplade till dessa naturmiljöer. En orsak är att stora arealer våtmark har torrlagts och förstörts i Sverige sedan början av 1800-talet. Därutöver är många av de resterande våtmarkerna påverkade av markavvattning och annan vattenverksamhet, skogsbruk, kvävenedfall, körskador och att de inte längre hävdas med slåtter eller bete. Många våtmarkstyper kommer också att påverkas negativt av klimatförändringar och etablering av främmande arter.

Myrar = mossar och kärr

Naturen i Svenljunga kommun är kulturpräglad men ändå vildmarksliknande, där de stora våtmarkerna är betydande. Några våtmarker är stora och sammanhängande, och kan betraktas som den sista vildmarkstypen i södra Sverige. I våtmarksmosaikerna med mossar, myrar, små sjöar och fastmarksholmar finns framförallt biotoper för hotade fågelarter. Många av dem har dessa stora höljerika myrmarkerna som enda häckningslokaler i regionen. Kantzonerna kan även hysa höga naturvärden på grund av variationen som finns vid övergångar av naturtyper. I kanterna av mossar och myrar samt på fastmarksholmar i myrkomplex växer tallar som är mycket gamla.

Sumpskogar

Alla våtmarker som är skogbevuxna och som inte är myrmark benämns sumpskog. Sumpskogar finns både på marker som permanent har hög grundvattenyta, och på marker som tidvis är torrare. De finns inom sjöars och åars översvämnings bälten, i terrängsvackor och i mindre områden inom källdrag med översilningsvatten. Sumpskogar kan ses som kvarvarande rester av ett forntida landskap, som upptagit mycket stora arealer i Syd- och Mellansverige. Sumpskogarna omfattar endast en minimal del av landets skogsareal men är hemvist för väldigt många arter av fåglar och växter. I al- och björkkärr finns fler arter och individer av fåglar än i de flesta andra svenska skogsbiotoper.

Sumpskogarna har ofta en lång kontinuitet då de inte avverks någon gång och heller inte påverkats av skogsbränder. De fungerar som refugier för arter som tidigare levde i urskogsartade skogar och som korridorer för arters möjlighet att kunna sprida sig mellan annars isolerade artbestånd.

Strandängar

Strandängar är marker som naturligt svämmas över och som kräver hävd. Om de slutar att hävdas återgår de sakta till någon form av sumpskog. Strandängar eller mader är värdefulla som häcknings- och födosöksområde för många vattenknutna fåglar.

Exempel på våtmarkernas ekosystemtjänster:

Kollagring, vattenhushållning, vattenrening, utjämning av vattenflöden, reproduktions- och uppväxtområden för många arter, stillhet och tystnad.

Sjöarna och vattendragen

Artrikedomen i och kring vatten är mycket högre än i många andra naturtyper. I Svenljunga kommun finns över 300 sjöar och otaliga mil åar och vattendrag. De flesta sjöarna i kommunen är näringsfattiga skogssjöar med höga naturvärden. Även naturliga bäckar och åar har höga naturvärden och omgivande sumpskogar och mader är viktiga för landskapets flödesutjämning och motverkar översvämningar. Myrsjöar ingår ofta i våtmarkskomplex och har därför naturvärden knutna till våtmarken som helhet. Myrsjöar har ofta stor betydelse för fågellivet, inte minst för vadare och smålom.

Sjöar och vattendrag utsätts för påverkan från många håll, till exempel från skogsbruk, jordbruk, industrier och vattenkraftverk. Många växt- och djurarter är beroende av att vattendrag får flöda fritt och att vattenståndet kan variera naturligt. Detta kan komma i konflikt med vår önskan att bygga hus nära stranden eller vårt behov av att reglera vattenflödet för att producera el från vattenkraft.

Ätran

Ätran flyter rakt igenom Svenljunga kommun. Längs med Ätran finns kommunens största jordbruksområden på den bördiga flodbädden som skapats under årtusendena. Kommunens stora grundvattenmagasin ligger till stor del i grusstråk längs med Ätran. Ätran är utpekade som regionalt värdefullt vatten för fisk och i kommunens norra del även som regionalt värdefullt vatten för natur. Ätran är ytvattentäkt för Falkenbergs kommun.

Stora Hallången med Högvadsån

Högvadsån är ett större biflöde till Ätran. Högvadsån är utanför Svenljunga kommun utpekad som Natura 2000-område pga. havsvandrande lax. Där ån rinner ut från stora Hallången och ner till Mjögäck finns ett större bestånd av flodpärlmusslor.

Fegen

Fegen är en av de större sjöarna i sydvästra Sverige och av riksintresse för naturvården. Fegen har en varierad strandkontur med små grunda skyddade vikar och utskjutande uddar samt ett 70-tal öar och skär. Sjön är näringsfattig, och av stor betydelse för bl. a. fågellivet. Det är även en sjö med mycket artrikt fiskliv. Här finns sik, vårlekande siklöja, höstlekande siklöja, gädda, sutare, björkna, benlöja, brax, sarv, mört, lake, gers, abborre och gös.

Lysjön

Även Lysjön är av riksintresse för naturvården. Sjön har en mycket hög biologisk funktion och innehåller vissa raritetsvärden. Flodpärlmussla samt de ovanliga blågrönlagerna sjöhjortron och sjöplommon finns i sjön. Noterade fiskarter är ål, bäcköring nedströms, insjööring, regnbåge, sik, siklöja, gädda, sutare och brax, elritsa nedströms, mört, abborre och gös. Den biologiska mångformigheten är tämligen hög, främst beroende på den artrika fiskfaunan samt den varierande sammansättningen av grundbotten och strandnära områden. I sjöns biflöde Lysjöån finns flodpärlmusslor.

Stormusslor

I Sverige finns åtta arter av sötvattenslevande stormusslor. Fyra av arterna är idag kända i Svenljunga kommun; flodpärlmussla, större dammussla, allmän dammussla och äkta målarmussla. De flesta arter av musslor lever på sjö- och åbotten, medan flodpärlmusslan endast lever i strömmande vatten. Stormusslornas fortplantning är komplex där deras larver lever en tid på gälarna på en fisk. För flodpärlmusslorna är det endast laxens eller öringens gälar de kan leva på, och därför är arten mycket känslig för förändringar i ekosystemet som minskar på dessa fiskars population. Stormusslor, särskilt förekomst av unga musslor, är en god indikator på vattnets miljötillstånd.

Flodpärlmusslor i Högvadsån

Exempel på sjöars och vattendrags ekosystemtjänster:

Rekreation, fisk, flödesutjämning, vattenmagasinering, vattenrening, livsmiljö för många arter, primärproduktion av föda i vattnets ekosystem.

Odlingslandskapet

Naturvärdena i dagens odlingslandskap är resultatet av hur det har brukats av människan under flera tusen år. En stor del av våra växt- och djurarter finns i slåtter- och betesmarker samt i åker- och vägrenar, åkerholmar, våtmarker och andra småbiotoper. Många av dessa miljöer och äldre jordbruksbyggnader har också kulturhistoriska värden eftersom de ger en bild av hur våra förfäder levde och brukade odlingslandskapet.

Den biologiska mångfalden och kulturmiljöerna är beroende av ett fortsatt jordbruk, men också av vilka metoder som används. Bland annat är betande djur en förutsättning för att bevara artrika betesmarker. I delar av landet har jordbruket blivit allt mer specialiserat och intensivt, medan marker på andra håll inte brukas längre och många gårdar läggs ned. Båda trenderna leder till att många arter och naturtyper i odlingslandskapet hotas. (Jordbruksverket, 2016)

I Svenljunga kommun är odlingslandskapet ofta småbrutet och till största delen knuten till Åtråns dalgång. Sammanhängande odlingslandskap i kommunen som har höga naturvärden, har ofta också höga kulturvärden.

Ängs- och hagmarker

Naturligt gräsbärande ogödslade ängs- och hagmarker var tidigare vanliga inslag i landskapet. På ängen växte det som sedan skulle bli hö till djuren för vintern och i hagmarken betade djuren på sommaren. Höet slogs på sensommaren när blommorna fröat av sig. Då släpptes betesdjuren på för efterbete och hjälpte då till att trampa ner fröna i jorden. På dessa marker kan upp emot 100 arter av gräs och örter finnas. Finns det mycket och många arter av blommor så finns det också många pollinerare i form av bin, humlor, fjärilar och blomflugor. Som i sin tur leder till att det finns många fåglar. Om detta dessutom ligger intill en lövskog, eller om det finns grova hagmarksträd ökar antalet arter ännu mer. Många av de arter som tidigare växte på dessa magra marker är idag hotade. När det finns färre blommor i odlingslandskapet så minskar också antalet

insekter som pollinerar. Många av de arter som tidigare levde främst i ängs- och hagmarkerna har nu hittat till vägkanterna eftersom de sköts på liknande sätt som de gamla ängarna.

Stenmurar, odlingsrösen, alléer och hagmarksträd

Småbiotoper i anslutning till åkermark är livsavgörande för växter och djur och bidrar till en varierad landskapsbild som många uppskattar.

Exempel på odlingslandskapets ekosystemtjänster:

Matproduktion, pollinering, öppet landskap som kan ta emot solens energi, kulturhistoria, rekreation

Den bebyggda miljön

Skogsdungen invid knuten, utsikten över det vackra kulturlandskapet eller strövområdet för längre söndagspromenader har stor betydelse för människors välbefinnande. Att bevara dessa kvaliteter och samtidigt utveckla kommunens samhällen är en stor och viktig utmaning för framtiden.

Närnatur

Den bostadsnära naturen är främst människans livsmiljö och som sådan en plats för lek, ensamhet, samvaro, inspiration, dagdrömmeri, odling och för att utveckla en förståelse för naturen och dess resurser – ekologisk läskunnighet (Boverket, 2007).

Skolskogar

Skolskogar är naturområden där skolan har ett avtal med markägaren. Skolan kan få tillåtelse att göra lite mer än vad allemansrätten tillåter. Det kan vara att bygga en samlingsplats, vindskydd eller att bryta grenar. Det kan också innebära att markägaren inte ska avverka under avtalsperioden. Flera skolor i Svenljunga kommun har en särskild skolskog som de återkommande besöker. Behovet av skolskog är särskilt stort i de samhällen där det inte finns mycket skog att tillgå inom gångavstånd från skolan.

Stadsträd

Stora gamla träd i stadsmiljö är viktiga. De ger skugga och bidrar till en god luftkvalitet, de sänker temperaturen, tar hand om dagvatten och renar luften. De är också väldigt viktiga som symboler för kulturmiljön. Ett träd i en stadsmiljö kan ofta vara flera hundra år och det har varit med om stora förändringar i sin närmiljö.

Odlingslotter

Odlingslotter är ett värdefullt inslag i en stadsmiljö. Gemenskap, biologisk mångfald och närproducerad mat är några exempel på dess ekosystemtjänster.

Exempel på stadsnatures ekosystemtjänster:

Stora träd renar luften, dagvattenhantering, återhämtning, lek, rekreation, boplatser för många arter, lärande, skugga.

Naturvärden

Förlusten av arter och deras livsmiljöer är idag ett av vår tids största miljöproblem. Därför är det viktigt att veta var det finns värdefulla naturområden, så att hänsyn kan tas till dessa vid till exempel samhällsplanering. Det är även en förutsättning för att kunna planera och prioritera olika naturvårdsinsatser.

Naturvärdesinventering

Syftet med en naturvärdesinventering är att identifiera och dokumentera geografiska områden som är av positiv betydelse för biologisk mångfald. Biologisk mångfald betyder mångfald inom arter, mellan arter och mellan ekosystem. Naturvärdesinventering omfattar naturvärde endast av betydelse för biologisk mångfald. Det vill säga den omfattar inte andra aspekter som skönhet, upplevelse, geologi eller olika ekosystemtjänster som till exempel vattenrening, fotosyntes eller erosionskydd.

Under 2015-2017 gjordes en naturvärdesinventering i Svenljunga kommun (Nilsson, 2018). Resultatet visade att 2532 hektar (2,6 %) av kommunens yta innehar högsta naturvärde (klass 1). Den natur som naturvärdesklassats består till största delen av myrar, sjöar och vattendrag. 99 % av ytan som innehar de högsta naturvärdena består av myrmarker. Ingen av de högst klassade myrmarkerna är skyddade som naturreservat. Det finns även några mindre områden med naturskogsartad bokskog samt en artrik betesmark och en traditionellt skött slätteräng med höga botaniska värden.

Grön infrastruktur och landskapsanalys

För att kunna bevara arter i livskraftiga populationer måste det finnas ett genetiskt utbyte mellan grupper av individer. Om små populationer isoleras ökar utdöenderisken, men så snart någon individ kan förflytta sig och fortplanta sig med en individ från en annan population ökar den genetiska variationen. För naturvärden är det därför viktigt att skapa en grön infrastruktur för alla habitat. Det gör man genom att öka organismers spridningsmöjligheter mellan områden. Rent praktiskt kan man utgå från värdekärnor och sedan restaurera eller nyskapa miljöer däremellan som kan fungera som spridningskorridorer eller hoppstenar mellan kärnområdena.

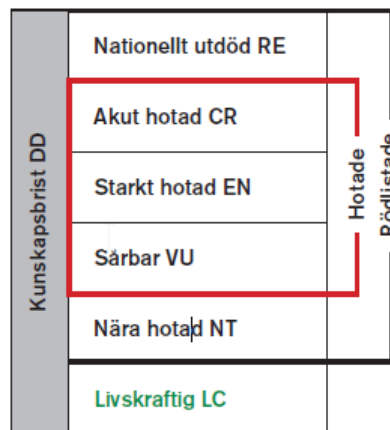
En ekologisk landskapsanalys av fyra olika naturtyper (myrar, gräsmarker, barr- och blandskogar samt löv- och blandskogar) har genomförts där värdekärnor och större sammanhängande landskap för dessa naturtyper identifierats i Svenljunga kommun (Brüsin, 2018).

För myrmarker bedömdes Hestra och Hultamossarna i kommunens nordvästra hörn ha klass 1 i landskapsvärde och för barr- och blandskogar finns det ett större sammanhängande område öster om Östra Frölunda som har bedömts till klass 1.

Hotade arter

Sveriges mångfald av växter och djur lever i olika miljöer, från odlad mark, skogar och fjäll, till våtmarker, vattendrag, sjöar och hav. Många arter och naturtyper utvecklas negativt och riskerar att försvinna på sikt.

Olika arters hotstatus bedöms av Artdatabanken och publiceras i den nationella rödlistan. Cirka 10 % av Sveriges djur- och växtarter är hotade, vilket motsvarar ca 2000 arter. Avverkning och igenväxning är de vanligaste orsakerna (Artdatabanken, 2020). Ca 40 hotade arter har noterats i Svenljunga kommun sedan år 2000, t.ex. flodkräfta (akut hotad), ask (starkt hotad), stare (sårbar) och backtimjan (nära hotad).

Att behålla en biologisk mångfald är avgörande för att ekosystem ska fungera och göra nytta som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera våra grödor. Utan många olika arter med skilda funktioner är risken stor att nyttjandet av naturresurser, klimatförändringar och annan påverkan skadar ekosystemens förmåga att leverera dessa tjänster. Biologisk mångfald främjar även folkhälsan då många natur- och kulturmiljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv.

Många arter som är typiska för myrmosaikens och de stora barrskogarna och de stora sjöarna kan tyckas vanliga i Svenljunga kommun. Skogshönsen tjäder och orre är exempel på arter som har minskat i framförallt södra Sverige men som fortfarande är relativt vanliga i Svenljunga kommun.

Lagskydd

Vissa arter är särskilt skyddade enligt svensk och europeisk lagstiftning. Exempel på sådana arter som finns i Svenljunga kommun är hasselmus, åkergroda, utter, lodjur, smålom, kungsfiskare och flera fladdermusarter.

Ca 330 arter är fridlysta i Västra Götalands län, bland annat samtliga fågelarter, orkidéer, grod- och kräldjur (Länsstyrelsen). Det innebär att det är förbjudet att döda, skada eller

föra bort vilt levande exemplar av dessa arter då de är speciellt sällsynta och/eller utsatta.

Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)

Åtgärdsprogrammen för hotade arter och naturtyper är Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens verktyg för att arbeta för att rädda hotade arter och deras livsmiljöer (Länsstyrelsen). Exempel på arter och naturtyper som finns i Svenljunga kommun som berörs av åtgärdsprogram är utter, mosippa, flodpärlmussla, flodkräfta och skyddsvärda träd i kulturlandskapet.

Symbolarter, ansvarsarter och ansvarsnaturtyper

Symbolarter

Symbolarter kan användas för att skapa en gemensam syn på naturen i kommunen, för att skapa engagemang och inspirera till naturvård. Som symbolarter utses arter som kan symbolisera det som är karaktäristiskt för kommunen och samtidigt kan fungera som paraplyarter för viktiga naturtyper. Med paraplyart menas en art som är lätt att identifiera och som anses vara ett "paraply" för andra känsliga arter. Genom att vidta åtgärder för paraplyartens bevarande så skyddas också de andra känsliga arterna. I arbetet med framtagandet av en naturvårdsplan för Svenljunga kommun utsågs följande symbolarter:

Slåttergubbe

Slåttergubbe förekommer i de södra och mellersta delarna av Sverige upp till Dalarna. Slåttergubbe finns på många platser i Svenljunga kommun. På en del ställen till och med i rika antal.

Slåttergubben gynnas av slåtter. I bondepraktikan finns ett ordspråk som syftar till att ge vägledning om när ängen skulle slås: "När slåttergubben kommer med piga och dräng då är det tid för bonden att bärga sin äng". Ordspråket visar att slåttergubben har en lång tradition som ängsväxt. Den växer på mager, näringsfattig mark, framförallt i gamla ogödslade, välhävdade naturbetesmarker och i slåttermarker. Ibland kan man även finna den i gles skog, i bryn, på vägrenar samt på ohävdade gräs- och ljunghedfragment. Slåttergubbe är en konkurrenssvag art som är beroende av hävd för sin långsiktiga överlevnad. Arten hotas främst av igenväxning, gödsling och kväverikt nedfall. Arten klassas som sårbar på rödlistan. (Artfakta)

Tjäder

Tjädern häckar i skogsmark med inslag av myrar i större delen av Sverige. Under de första veckorna som kyckling lever tjädern mest på insekter. Sedan sker en gradvis övergång och den vuxna fågeln livnar sig nästan bara på växtmaterial. Vintertid äter tjädern nästan uteslutande tallbarr. Under senvinter och vår äter den bl. a. knoppar av tuvdun i leknära miljöer, t.ex. myrar. Sommartid nyttjas bärris, knoppar, örter samt en del insekter. Framåt höstkanten blir bär och frön viktiga inslag i födan, liksom aspblad.

Tjäderns förekomst och populationstäthet har påverkats negativt av det moderna skogsbruket. Avverkningar med hyggen över omfattande områden har kraftigt reducerat livsmiljöerna och gjort många spelplatser olämpliga. Den nya skog som planteras i stora delar av Sydsverige erbjuder sällan någon ersättning. Den innehåller i alltför hög utsträckning gran och är dessutom för tät för att ge det ljusinsläpp som krävs för en rik markvegetation. (Jägareförbundet)

Svenljungas vidlyftiga barrskogar i kombination med myrmosaiker med hög frekvens av tall utgör miljöer där tjädern ännu är relativt vanlig. Arten klassas som livskraftig.

Smålom

Smålommen finns i kommunens södra delar där förekomsten av små myrgölar och större fiskrika sjöar utgör en förutsättning för arten. Den livnar sig nästan uteslutande på fisk. Den häckar ofta vid små och oftast fisktomma skogstjärnar och myrgölar. Bytesfisk till ungarna hämtas i näringsfattiga klarvattenssjöar.

I häckningstjärnarna är dikning och rensning i utloppet ett av de viktigaste hoten. Sänkningen av vattenytan medför att stränder och holmar får kanter eller överhäng som är för branta för att lommen skall kunna ta sig upp till en boplats, och att häckningsöar blir landfasta och lättare tillgängliga för predatorer. Igenväxning av småvatten innebär att häckningstjärnar ibland överges för att de blivit för små.

Smålommen är känslig för störningar under ruvningstiden. Om fåglarna lämnar boet vid besök av människor vid tjärnen ökar risken för att äggen rövas av predatorer. I fiskevattnen har försurning lett till mindre tillgång till bytesfisk. Eftersom smålommen inriktar sitt födosök mot lax- och mörtartad fisk, är den mer sårbar än storlommen för ekologiska förändringar i sura vatten. Arten klassas som nära hotad. (Artfakta)

Öring

Öringar i Svenljunga kommun lever i bäckar, åar och sjöar. Om det inte fanns vandringshinder hade det också funnits havsvandrande öring upp i Ätråns och Viskans vattensystem. Alla öringar föds i rinnande vatten. Vattnet ska vara klart och kallt och botten bestå av grus, sten och block. Lövträd längs vattnet och gott om död ved är också viktigt i en öringbiotop. Efter några år ger sig fiskarna ut på vandring till större vattendrag eller en sjö för att under några år leva där och växa upp. När öringen är 5-6 år simmar de tillbaka till den bäck där de är födda för att leka och förnya sig.

Öringarnas bestånd har på flera ställen minskat drastiskt i Svenljunga kommun de senaste decennierna. Man hör ofta äldre personer vittna om de stora mängder öring som förr fanns i kommunens bäckar och åar. Orsakerna till öringens minskning är flera; försurning, småskalig vattenkraft, rensade och rätade vattendrag samt ett varmare klimat (ökad mängd predatorer, lägre vattenföring i bäckar och varmare vatten).

Bestånden av öring är intressanta att följa eftersom de är relativt känsliga för miljöstörningar. Öring kan därför användas som miljöindikator och livskraftiga bestånd visar på en god vattenmiljö. Projekt Ätranöring med restaurering av lekbottnar och strömsträckor kring Hillared har gett goda resultat för öringförnyringen. Arten klassas som livskraftig. (Artfakta)

I Lillån vid Hillared har lekbäddar för öring anlagts

Fiskgjuse

Fiskgjusen häckar i större delen av Sverige men störst är förekomsten i mellersta Sverige och södra Småland. I Svenljunga kommun finns många ensligt belägna sjöar som utgör lämpliga livsmiljöer för fiskgjuse.

Fiskgjusen häckar gärna på öar i större sjöar, på myrholmar eller i frötallar på hyggen. Boträden kan ligga i anslutning till fiskrika sjöar, gärna så nära stranden som möjligt, men ibland flera kilometer från fiskeplatserna. Det stora risboet placeras i regel i toppen av gamla, men inte nödvändigtvis särskilt höga tallar med god utsikt över omgivningen. Arten klassas som livskraftig. (Artfakta)

Ansvarsarter

Ansvarsarter för Svenljunga kommun är arter där en hög andel av den nationella eller regionala populationen finns i kommunen samt arter vars ekologiska utbredning har en koppling till kommunen (exempelvis smålom, backtimjan och vityxne) (ECOCOM, 2015). Svenljunga kommun kan därför anses ha ett särskilt ansvar för att bevara dessa arter.

Backtimjan

Ansvarsnaturtyper

I Svenljunga kommun finns några ansvarsnaturtyper som är vanligt förekommande i kommunen och som dessutom på flera lokaler fått klass 1 eller 2 i naturvärdesinventeringen. Inom Svenljunga kommun har dessa naturtyper stora förutsättningar att med rätt markanvändning hysa en hög biologisk mångfald och ha en stor regional betydelse för arter knutna till dessa naturtyper.

Större myrmarksmosaiker

Myrar, mossar, kärr och surhål – kärt barn har många namn! I EU är det nästan bara i Sverige som det fortfarande finns orörda myrar och mossar. Det gör att vi har ett särskilt ansvar för att bevara dem. Naturvärdesinventeringen visade också att Svenljunga kommuns stora och på många ställen orörda myr- och mossmarker har bedömts till högsta naturvärde. Det ska dock tilläggas att flera av kommunens myrmosaiker är påverkade av olika åtgärder som dikning, torvtäkt, vägdragningar och granplanteringar. Trots detta är en stor del av naturvärdena i kommunens barrskogsområden kopplade till myrmosaikerna.

Våtmarkernas skiftande miljöer av olika grad fuktighet och öppenhet gör att flera olika arter av fåglar, insekter, kärlväxter och mossor trivs här. Därtill är det just runt myrarna som en stor del av den gamla och varierade barrskogen finns kvar. För bevarandet av

den biologiska mångfalden i barrskogarna har myrmosaikerna en viktig roll, både som livsmiljöer och som spridningsvägar.

Kopplade ansvars- och symbolarter: smålom, tjäder, fiskgjuse

Näringsfattiga skogsbäckar

Vattenmiljöer och skogar lever i samverkan. Träden behöver vatten för att växa. Vattnet formar skogstyperna. På områden som vid höga vattenflöden regelbundet översvämmas skapas sumpskogar eller våtmarker. Strandskogar och skogsbäckar är ömsesidigt beroende av varandra – de är egentligen ett och samma ekosystem.

Naturliga kantzoner längs vattnet är ofta mer artrika än omkringliggande skogslandskap. Strömmande vatten binder samman landskapet och såväl stränder som vatten fungerar som spridningskorridorer för växter och djur. Vatten ger livsrum för många djur och växter. Vissa är helt beroende av just strömmande vatten, till exempel öring och flodpärlmussla.

Naturvärdet och artrikedomen i vattendragen gynnas av en hög variation, exempelvis i form av skiftande strömhastigheter med strömmande, forsande och lugnflytande vatten samt hög förekomst av block, grusbäddar och död ved i vattnet. I naturliga bäckar som slingrar sig fram i landskapet finns det ofta en hög variation, men uträtning och rensning av bäckar minskar denna variation. Dammar och andra hinder i vattendragen försvårar vandrigen för fisk och andra organismer. Svenljunga kommun är rikt på vattendrag och det finns höga naturvärden knutna till kommunens varierande bäckar.

Kopplad symbolart: öring

Mager, näringsfattig, slätter- och naturbetesmark

Av Sveriges 2 200 blomväxterarter anses var femte vara hotad. Särskilt våra blommor i ängar och hagar är på stark tillbakagång. Den vanligaste orsaken till att arter försvinner är att deras livsmiljöer har påverkats av människan. Men i Sverige och Nordeuropa har utvecklingen delvis varit en annan än i övriga världen. Här har bönderna i mer än tusen

år brukat marken på ett sätt som bidragit till att antalet arter har ökat snarare än minskat. Inga andra växtsamhällen på jorden är lika rika som en äng om man räknar antalet växtarter per kvadratmeter. Man kan hitta upp till 60 arter av blommväxter på en sådan liten yta! (Den artrika ängen F&F 5/2003) Men de senaste 100 åren har brukandet av jordbrukslandskapet förändrats. Många marker upphör att hävdas eller brukas med andra metoder.

De naturliga slåtter- och betesmarkerna i Svenljunga utgörs till stor del av spridda öar i kommunens barrskogslandskap. Sedan länge finns en trend att djurhållande besättningar blir allt färre och samtidigt allt större. I en kommun som Svenljunga med fragmenterade betesmarker innebär denna utveckling att bortfallet av en djurhållare kan få en ödesdiger effekt på ett stort antal betesmarker.

Vid naturvärdesinventeringen konstaterades att det finns värdefulla betesmarker där hävden upphört under de två senaste decennierna och där biologiska värden nu riskerar att försvinna. Samtidigt visade inventeringen att det fortfarande finns höga naturvärden knutna till flera av kommunens hävdade betesmarker samt till ett fåtal slåtterängar. Ett levande lantbruk med betande djur är en förutsättning för den biologiska mångfalden i slåtter- och betesmarker.

Kopplade ansvars- och symbolarter: slåttergubbe, backtimjan och borsttåg

Skyddsvärda träd med suboceaniska lavar

Gamla och grova träd har en förmåga att fascinera de flesta människor och de är ett viktigt inslag i landskapet. Gamla eller grova lövträd utgör livsmiljö för en mängd olika insekter, lavar, mossor och svampar. De är också viktiga för andra djur – exempelvis fladdermöss och fåglar som kan använda ihåliga trädstammar som boplats. Orsaken till artrikedomen är framförallt att ett gammalt träd kan erbjuda en mängd olika livsmiljöer. Trädet kan vara knotigt, ha skrovlig bark och har ofta håligheter och döda vedpartier.

I Svenljunga kommun saknas större sammanhängande förekomster av skyddsvärda träd. Dock har det nederbördsrika och fuktiga klimatet bidragit till att kommunen har ovanligt rika förekomster av skyddsvärda träd med suboceaniska lavar, exempelvis i slåtter- och betesmarker samt vid kyrkogårdar och gårdsmiljöer.

Kopplade ansvarsarter: grå jordlav, olivbrun gyttelav

Skyddad natur

Naturreservat

Det finns olika möjligheter att skydda värdefull natur. Naturreservat bildas i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Reservat används för att skydda allt från små växtlokaler till vidsträckta fjällområden. Naturreservat är ett starkt skydd och innefattar restriktioner av markanvändningen i ett område.

I Svenljunga finns sex områden som är naturreservat. Flera av dem är mycket gamla, det tidigaste från 1933. Det senaste är Klevs reservat från 1989 som utökades 2014.

Reservatets namn	Area (ha)	Bildat år/reviderat
	Totalt/vatten	
Fegen	3163/1317	1980/ 2012
Klev	30/0	1989/2014
Bjällermossen	55/0	2011
Holme	0,5/0	1933
Gälared	7/4	1963
Holmaberg	0,5/0	1964
Summa	3255/1321	

Naturminne

Särpräglade naturföremål (ofta gamla träd eller geologiska formationer) kan förklaras som naturminne om det behöver skyddas eller vårdas särskilt. Naturminnen lyder under samma lagparagraf som naturreservat och är, kan man säga, små naturreservat. Skyddsformen tillämpas inte så ofta idag. I Svenljunga finns åtta naturminnen (fyra ekar, två bokar, en tall och en enebuske).

Landskapsbildsskydd

Landskapsbildsskydd är en gammal form av skydd som användes för att reglera bebyggelse, vägar och andra anläggningar som kunde påverka landskapsbilden negativt. Särskilda föreskrifter finns framtagna för varje område. I Svenljunga finns landskapsbildsskydd i Vassgårdensområdet för att skydda den geologiska formationen med dödisgröpar.

Kungseken, Bullsäng, Örsås

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av skyddsvärda naturområden i EU. De flesta Natura 2000-områden i Sverige är också naturreservat. Syftet är att bevara naturtyper och arter som EU-länderna har kommit överens om. För verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område krävs tillstånd.

I Svenljunga kommun finns sex stycken Natura 2000-områden. Det handlar om bokskogar, mager slåtteräng, myrmark och värdefull fågelfauna i insjö. Flera av dem är också skyddade på annat sätt genom biotopskydd, naturvårdsavtal, riksintresse och naturreservat.

Namn	Beskrivning	Beslut år	Area (ha)	Annat skydd
Åsebo	Bokskog	1998	5	Biotopskydd
Tittebo	Slåtteräng på mager mark	2001	1,6	Riksintresse natur
Amma- och Hästamossen	Myrmark	2004	1095	Riksintresse natur
Fegen	Insjö, fåglar	1998	1600	Naturreservat, Riksintresse natur
Hagö	Bokskog	1998	6,5	Naturvårdsavtal
Skeppshult	Bokskog	1998	5,5	Biotopskydd

Biotopskydd

Syftet med biotopskydd är att skydda små mark- eller vattenområden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter i skogs- eller jordbrukslandskapet. I Svenljunga kommun finns 18 biotopskydd bildade mellan åren 1997-2011, de flesta bildades mellan 2000-2005. Det är främst äldre naturskogsartade skogar, men också ett markområde med mycket gamla träd samt ett mindre vattendrag.

Biotoptyp	Areal i hektar	NVI-klass
Mark med mycket gamla träd	2	2
Mindre vattendrag och småvatten med omgivande mark	1,9	2
Ravinskogar	2,6	2
Äldre betespräglad skog	2,9	2
Äldre naturskogsartade skogar	35,4	5 st klass 1 9 st klass 2

Vissa typer av områden utgör alltid biotopskyddsområden. Det generella biotopskyddet gäller ett antal väl definierade småbiotoper som är viktiga att bevara:

- Odlingsrösen, stenmurar och åkerholmar i jordbruksmark
- Våtmarker och småvatten samt källor med omgivande våtmark i jordbruksmark
- Pilevallar och alléer

Strandskydd

Strandskyddet ska trygga allmänhetens tillgång till stränder för friluftsliv och bevara goda livsmiljöer på land och i vatten för växt- och djurliv. Strandskydd råder vid alla insjöar och vattendrag 100 meter från strandlinjen. I Svenljunga kommun har de flesta större sjöar utvidgat strandskydd med 200 meter och Fegen har 300 meter. De små åarna och vattendragen i kommunen saknar strandskydd.

Djur- och växtskyddsområden

Om det behövs särskilt skydd för en växt- eller djurart inom ett visst område får länsstyrelsen eller kommunen inskränka rätten till jakt eller fiske, eller allmänhetens eller markägarens rätt att uppehålla sig i området. I Svenljunga kommun finns fyra fågelskyddsområden (öar).

Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtal är ett avtal mellan staten/kommunen och markägaren i syfte att bevara och utveckla ett områdes naturvärden. Naturvårdsavtal kan användas flexibelt vad gäller typ av områden, avtalens innehåll och avtalstiden. I Svenljunga kommun finns 25 områden med naturvårdsavtal.

Områden av riksintresse för natur och friluftsliv

Naturvårdens riksintresseområden är de mest värdefulla områdena i ett nationellt perspektiv och representerar den svenska naturen. Här väger hänsyn till naturvärdena tungt vid olika typer av åtgärder som kan påverka riksintesseområdet.

I Svenljunga finns det sju områden som är utpekade som riksintressen för naturvård. Det är sjöarna Fegen och Lysjön, Storemossen- och Hestramossen, Vassgårdenområdet, Hestra- Hultamossen, Ammamossen- Hästamossen samt kulturlandskapen kring Gnipebo och Tittebo. Fegen, Svansjöarna och Kalvsjön är också riksintresse för friluftslivet.

Natur för friluftsliv och folkhälsa

Detta avsnitt är framtaget tillsammans med företaget "Vara i Naturen"

En promenad i skogen, en stunds avkoppling i grönområdet intill bostaden, en fisketur eller rofylld paddling i Ätran, som slingrar sig fram genom det natursköna landskapet i Svenljunga kommun. Att vistas i naturen har positiva effekter på människans fysiska, psykiska och sociala välbefinnande.

Genom beteendevetenskaplig forskning har det nu bevisats hur möjligheten till rekreation och återhämtning i natur- och grönområden och parker, påverkar människors förmåga att reducera stress och förebygga ohälsa. (Björk, 2008)

Studier visar hur blodtrycket sjunker samt att människans immunförsvar förstärks vid tillgång till intryck av naturen. (Ulrich, 1991)

I ett samhälle där sjukskrivingarna samt psykisk ohälsa ökar (Folkhälsomyndigheten, Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2017, 2017) har vistelse i naturen haft stark påverkan på människans förmåga till mental rekreation. Forskning visar hur modern livsstil innehåller ett överflöd av information (reklam, skärmtid, trafik mm) vilket kräver vår konstanta uppmärksamhet och dränerar människans mentala energinivåer. Intryck från naturen ger ett avbrott i vardagen, och att få känna vinden, se soluppgångens strålar, lyssna till fågelljud utan krav på att behöva prestera, är nödvändigt för att skapa balans. Människor som spenderar mer tid i naturen har därmed en högre förmåga till återhämtning och är bättre på att hantera stress. (R. Kaplan, 1989)

Enligt folkhälsomyndigheten lever 45 % av den svenska befolkningen inte upp till den fysiska aktivitet som krävs för en hälsosam livsstil. (Folkhälsomyndigheten, Levnadsvanor, Fysisk aktivitet, 2016) Flera studier visar att naturen stimulerar rörelse och motverkar en stillasittande vardag. De fina naturområdena i Svenljunga kommun är därmed en viktig tillgång som behöver vårdas och utvecklas för att främja fysiskt aktivitet. En viktig faktor inom detta arbete är avstånd till grönområden; individer som har nära till grönområden ges förbättrade möjligheter till fysisk aktivitet, jämfört med individer som inte bor i närheten av ett grönområde. En grönskande och varierande natur renar även luften från stoft och avgaser vilket också har visat medföra positiva effekter på den fysiska hälsan. (Hartig, 2014)

Svenljunga erbjuder ett mångfasetterat och småbrutet landskap med många sjöar, åar och bäckar som rinner genom ett kuperat landskap med omväxlande barrskogar och odlingslandskap, med vackra stenmurar och gamla lövträd. Tillgången till en grön omgivning och friluftsliv är av stor betydelse för att uppmuntra till rekreation och återhämtning i naturen i människors vardag. Särskilt viktigt är det för unga i åldern 16–24, äldre, människor med utländsk bakgrund samt funktionshindrade med nedsatt rörlighet, att ha nära tillgång natur- och grönområden då dessa spenderar mindre tid i naturen än övriga grupper. (Naturvårdsverket, 2015)

Friluftsliv och natur viktig för hållbar turism

Svenljungas naturlandskap bidrar till ett intresse för friluftsliv för inte bara närmaknaden men även för besökare nationellt och internationellt. Människorna kan njuta av naturen och av våra cykel- och vandringsleder och paddling i våra varierade vattendrag. Turism främjar att entreprenörer startar och driver företag på landsbygden som genererar direkta och indirekta inkomster. Bevarandet av naturens resurser är viktig för hållbarturism ekologiskt, ekonomiskt och socialt, för att skydda och samtidigt tillgängliggöra natur- och kulturområden. Varsam hantering av värden skapar positiva attityder till turism och stärker invånarnas stolthet över områdets historia, kultur och natur, vilket bidrar till en attraktiv plats att bo, verka och besöka.

Litteraturförteckning

- Artdatabanken. (den 22 april 2020). *Artdatabanken*. Hämtat från Sammanfattning Rödlista 2020: <https://www.artdatabanken.se/var-verksamhet/rodlisning/Sammanfattning-rodlista-2020/> den 18 maj 2020
- Artfakta*. (u.d.). Hämtat från Smålom: <https://artfakta.se/artbestamning/taxon/gavia-stellata-100063> den 18 maj 2020
- Artfakta*. (u.d.). Hämtat från Öring: <https://artfakta.se/artbestamning/taxon/salmo-trutta-100127> den 18 maj 2020
- Artfakta*. (u.d.). Hämtat från Fiskgjuse: <https://artfakta.se/artbestamning/taxon/pandion-haliaetus-100096> den 18 maj 2020
- Artfakta*. (u.d.). Hämtat från Slåttergubbe: <https://artfakta.se/artbestamning/taxon/arnica-montana-219955> den 18 maj 2020
- Björk, J. (2008). Recreational values of the natural environment in relation to neighbourhood satisfaction, physical activity, obesity and wellbeing. 1-7.
- Boverket. (2007). *Bostadsnära Natur*.
- Brüsin, M. A. (2018). *Landskapsekologisk analys i Svenljunga kommun*. ECOCOM AB.
- Den arrika ängen F&F 5/2003*. (u.d.). Hämtat från Forskning och framsteg: <http://fof.se/tidning/2003/5/den-arrika-angen>
- ECOCOM. (2015). *Kandidatarter - förslag till ansvarsarter för Svenljunga kommun*. ECOCOM AB.
- Folkhälsomyndigheten. (2016). *Levnadsvanor, Fysisk aktivitet*. Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten. (2017). *Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2017*. Hämtat från Folkhälsomyndigheten.
- Hartig, T. m. (2014). Nature and Health. *Annual review of public health, 35*, ss. 207-228.
- Jordbruksverket. (2016). *Ett rikt odlingslandskap*. Hämtat från Miljömål.se. mars 2016
- Jägareförbundet*. (u.d.). Hämtat från Tjäder: <https://jagareforbundet.se/vilt/viltvetande/artpresentation/faglar/tjader/> den 01 12 2017
- Länsstyrelsen. (u.d.). *Historiska våtmarker i Västra Götaland*. Hämtat från Länsstyrelsen i Västra Götaland: <http://www.lansstyrelsen.se/VastraGotaland/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/nar-vi-malen/vatmarker/Pages/historiskavatmarker.aspx> april 2018
- Länsstyrelsen. (u.d.). *Hotade arter*. Hämtat från Länsstyrelsen Västra Götaland: <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/djur/hotade-arter.html> den 18 maj 2020
- Naturvårdsverket. (2015). *Friluftsliv för alla, Rapport 6700*.
- Nilsson, M. A. (2018). *Projekt: Svenljunga naturvårdsplan 2015 - 2017. Förstudie av naturvärdesobjekt Svenljunga kommun samt fältinventering av prioriterade miljöer*. ECOCOM AB.

.....

R. Kaplan, S. K. (1989). *The Experience of Nature*. Cambridge University Press.

Skogsstyrelsen. (april 2016). *Miljömål.se*. Hämtat från www.miljomal.se. september 2017

Ulrich, R. m. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology* 11, 201-230.